

ŠTUDIJ PROSTORSKEGA PLANIRANJA NA UNIVERZI V LJUBLJANI

doc.dr. Anton Prosen

FGG-Oddetek za geodezijo, Ljubljana

Prispelo za objavo: 1996-06-05

Pripravljeno za objavo: 1996-09-20

Izvleček

V članku so opisani reformni procesi na področju visokega šolstva, ki potekajo v Sloveniji, s posebnim poudarkom na študiju geodezije. Podrobneje je prikazan razvoj študija geodezije in prostorskega planiranja.

Ključne besede: univerza, reforma univerze, študij geodezije, prostorsko planiranje

Abstract

The paper describes university reform process going on in Slovenia, with a special emphasis on geodetic studies, and exhaustively presents the evolution of the study of geodesy and spatial planning.

Keywords: university, university reform, geodetic studies, spatial planning

UVOD

Zakon o visokem šolstvu, sprejet leta 1993, je prinesel vrsto novosti, ki so podlaga za izpeljavo reformnih procesov na tem področju. Seznanili vas bomo s študijem geodezije in njegovimi posameznimi področji. V zadnjih letih se je več visokošolskih ustanov v Sloveniji preoblikovalo ali pa so bile na novo ustanovljene. Z novim študijskim letom 1996/97 vpeljujemo tudi nove oblike visokošolskega izobraževanja. Pojavlja se več vprašanj o tem, kateri na novo ustanovljeni visokošolski zavod je matični za posamezno strokovno področje, ki ga zajemajo različni študijski programi. Tako vprašanje zadeva tudi izobraževanje na področju prostorskega planiranja. Tokrat bomo spregovorili o bistvu novega zakona in reševanju omenjenih vprašanj.

PREOBLIKOVANJE UNIVERZE V LJUBLJANI

Državni zbor Republike Slovenije je sprejel leta 1993 Zakon o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 67/1993). Ta zakon ureja statusna vprašanja visokošolskih zavodov, določa pogoje za opravljanje visokošolske dejavnosti, opredeljuje javno službo v visokem šolstvu, ureja način financiranja. Ureja tudi statusna vprašanja knjižnic in inštitutov ter drugih zavodov, katerih dejavnost je potrebna za uresničevanje visokošolske dejavnosti, če so ustanovljeni v okviru univerz in študentskih domov. Ena izmed bistvenih novosti je tudi ta, da so visokošolski zavodi

univerze, fakultete, umetniške akademije in visoke strokovne šole. To pomeni, da je postala Univerza v Ljubljani javni visokošolski zavod, ki ga sestavljajo članice (fakultete, umetniške akademije in visoke strokovne šole). S to določbo so dozdajšnje fakultete, umetniške akademije in druge visokošolske ustanove zgubile status pravne osebe in postale sestavni del univerze kot javnega visokošolskega zavoda.

Fakulteta (članica univerze) opravlja predvsem izobraževalno in znanstvenoraziskovalno dejavnost, ki temelji na eni ali več sorodnih ali med seboj povezanih znanstvenih disciplinah in strokah ter skrbi za njihov razvoj. Glede na to se je več dejavnosti želelo oblikovati v nove, samostojne fakultete oziroma visoke strokovne šole. Tako je na podlagi zakona Državni zbor sprejel Odlok o preoblikovanju Univerze v Ljubljani (Uradni list RS, št. 82/1994) in s tem aktom je dobila Univerza v Ljubljani petindvajset članic (fakultet, umetniških akademij in visokih strokovnih šol). V skladu s temi predpisi je bila med drugimi članicami Univerze preoblikovana tudi naša nekdanja Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo (v nadaljnjem besedilu FAGG). Nastali sta dve fakulteti, in sicer: Fakulteta za arhitekturo in Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (v nadaljnjem besedilu FGG).

Na podlagi Zakona o visokem šolstvu in Statuta Univerze v Ljubljani je začela delovati FGG leta 1995. V skladu z navedenimi akti se je FGG na novo organiziral in ustanovil nekatere nove organizacijske enote - katedre. Po Statutu Univerze združuje katedra enega ali več sorodnih predmetov študijskega programa. FGG ima dva oddelka (za gradbeništvo in geodezijo), 14 kateder oziroma inštitutov na Oddelku za gradbeništvo in 4 katedre na Oddelku za geodezijo. Na Oddelku za geodezijo je med drugimi katedrami tudi Katedra za prostorsko planiranje. Z omenjeno delitvijo FAGG je znova nastalo vprašanje, ali morebiti ne spada celotno področje prostorskega planiranja na Fakulteto za arhitekturo in ali ne bi bilo smiselno Katedro za prostorsko planiranje kar v celoti prenesti na to fakulteto. Naša naloga je, da razjasnimo, kaj je bil povod za ustanovitev omenjene pedagoško-raziskovalne enote in kolikšen delež ter kakšno vlogo ima geodetska stroka v prostorskem planiranju, ne glede na zakonodajo in razvoj te dejavnosti v Sloveniji.

MATIČNOST PROSTORSKEGA PLANIRANJA IN URBANIZMA

Izraz matičnost pomeni, da prevzame posamezna članica univerze skrb za vsestranski razvoj nekega strokovnega področja, tako v pedagoškem kot znanstvenoraziskovalnem pomenu, čeprav se to predmetno področje predava tudi na drugi članici univerze. Pod izrazom prostorsko planiranje razumemo danes različne ravni planiranja - državno, regionalno in lokalno z izvedbenim načrtovanjem. Sodobna evropska metodologija prostorskega planiranja temelji na kakovostnem sektorskem planiranju (politiki), ta pa se opira na ustrezne baze podatkov ter z mehanizmi usklajevanja in nadzora krepi demokratične oblike sprejemanja posameznih aktov, uveljavlja kontinuirane procese planiranja in vpeljuje načela trajnosti. Zaradi naštetega organi FGG-ja menijo, da ne more biti mesto prostorskega planiranja zgolj na Fakulteti za arhitekturo, saj gre za izrazito

interdisciplinarno dejavnost, pri kateri sodeluje veliko strok, in tudi zato ima čedalje več fakultet v svojih študijskih programih osnove prostorskega planiranja.

Najpomembnejša raven planiranja je v tujini regionalno planiranje, ki se je razvijalo v svetu in pri nas v okviru geografske stroke, druge stroke pa so ob tem sodelovale po načelu interdisciplinarnosti. Lokalno planiranje, predvsem mestnorazvojno ali urbanistično, ter urbanistično projektiranje (urbanizem) pa so se razvili v okviru arhitekturne stroke. Zato menimo, da je matična fakulteta urbanizma kot dela arhitekturne stroke vsekakor Fakulteta za arhitekturo. Praksa pri nas in v svetu kaže, da na vseh ravneh planiranja vse bolj sodeluje geodezija, razvoj prostorskega planiranja je pravzaprav tesno povezan z razvojem geodezije.

Ob gospodarski razstavi v Parizu leta 1878 so se zbrali geodetski strokovnjaki iz različnih držav na kongresu in ustanovili Mednarodno zvezo geodetov (Fédération Internationale des Geometres - s kratico FIG). Kmalu so bile v okviru FIG-a ustanovljene komisije, da bi razvijale posamezna področja geodetske stroke. Komisija št. 8 se imenuje Komisija za prostorsko planiranje in razvoj, kar pomeni, da je prostorsko planiranje vendarle tudi del geodetske stroke. Ta stroka pa se žal ni razvijala povsod enako predvsem zaradi različnih družbenoekonomskih razmer, zato FIG prav v tem času organizira ob pomoči univerz iz srednje in severne Evrope posebne podiplomske tečaje za prostorsko planiranje in gospodarjenje z zemljišči, namenjene geodetskim strokovnjakom iz držav na prehodu. FIG namreč ocenjuje, da geodeti iz teh držav niso dovolj usposobljeni za prevzemanje teh nalog, ki jih geodezija v demokratičnih zahodnih sistemih uspešno obvladuje.

Tudi v Sloveniji mora geodetska stroka še nadalje razvijati posamezne sestavine prostorskega planiranja, če hoče slediti smerem razvoja te dejavnosti. V okviru FGG-ja bi zato morali razvijati področja, ki so pomembna za urejanje in gospodarjenje s prostorom, kot npr. zajemanje celovitih prostorskih podatkov kot podlage za planiranje, vzpostavitev digitalnega modela prostora ter uresničevanje (prostorskih oziroma urbanističnih) planov skupaj z upravljanjem in gospodarjenjem z zemljišči. Poleg naštetih področij pa bo morala geodetska stroka razvijati tudi druga področja, ki spadajo k urejanju prostora v sodelovanju z drugimi strokami (arhitekturo, krajinsko arhitekturo, gradbeništvo, agronomijo, gozdarstvom, geografijo, sociologijo, pravom, ekonomijo itd.): vpliv prostorskega planiranja na upravljanje in vrednotenje nepremičnin (zemljišč in objektov), razvoj in urejanje podeželja, varstvo naravne in kulturne dediščine ter varstvo okolja, metodologijo planiranja, presoje vplivov na okolje itd. Seveda pa ostajajo geodeziji še njena matična področja, ki so povezana z urejanjem prostora: prenos planov (zlasti lokalnih načrtov) v prostor, izmera infrastrukturnih in drugih objektov, spremljanje in uresničevanje planov, nadzor nad uresničevanjem planov v prostoru, presoja optimalnih lokacij objektov v prostoru itd. Vse, kar smo našeli, se v večini univerz uresničuje v sklopu študija geodezije. Izraz geodezija se je marsikje zamenjal z novim izrazom, kot sta npr. geomatika, geodetski inženiring, saj je dejavnost geodetske stroke danes mnogo širša, kot si jo predstavljamo z izrazom geodezija. Po našem mnenju pa spadajo na Fakulteto za arhitekturo predvsem tiste sestavine prostorskega planiranja, kot interdisciplinarne dejavnosti, ki se nanašajo na estetsko in funkcionalno oblikovanje pri načrtovanju posegov v prostor ter načrtovanje urbanega

in ruralnega bivalnega okolja. Pri tej dejavnosti stroke res ne bi smele tekmovati med seboj. Kot smo omenili, je prostorsko planiranje izrazito interdisciplinarne narave in je vsaka stroka dolžna prispevati svoj delež k razvoju dejavnosti na podlagi izsledkov lastnih raziskav. Ponekod so ustanovljeni inštituti in katedre za študij geodezije kot tudi za druge stroke na tem področju.

RAZVOJ PROSTORSKEGA PLANIRANJA NA ODDELKU ZA GEODEZIJU FGG-JA

Oglejmo si nekoliko podrobneje razvoj prostorskega planiranja v sklopu študija geodezije na Oddelku za geodezijo FGG-ja. Za lažje razumevanje je prav, da se ozremo v preteklost in ob tem posebej razčlenimo razvoj študija geodezije od ustanovitve Univerze v Ljubljani. Od ustanovitve Univerze leta 1919 do leta 1950 so bili vsi trije oddelki nekdanje FAGG enote Tehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Leta 1950 je bila Tehniška fakulteta reorganizirana v samostojno Tehniško visoko šolo v Ljubljani, v katero sta bili poleg drugih fakultet včlanjeni tudi dve samostojni fakulteti, in sicer Fakulteta za arhitekturo in FGG. Leta 1954, po ukinitvi Tehniške visoke šole, so postali vsi trije nekdanji oddelki FAGG-a sestavni deli enotne Tehniške fakultete; ta se je leta 1957 spet razcepila na štiri fakultete in nastal je FAGG.

Za študij arhitekture in gradbeništva je znano, da je potekal ves čas od ustanovitve Univerze, in to pomeni tudi nepretrgan razvoj pedagoškega in raziskovalnega dela na teh področjih. To pa ne velja za geodezijo. Študij geodezije je bil med letoma 1919-1928 organiziran kot dveletni zemljemerski tečaj. Ta se je leta 1928 preoblikoval v štiriletni pouk kulturno-geodetske smeri, že leta 1931 pa so ga odpravili. Slušatelji so morali na zaključnem izpitu poleg geodetskih predmetov (višja geodezija, fotogrametrija) opraviti še izpite iz vodarstva in cestogradnje. Po letu 1931 sta se v okviru Inštituta za geodezijo (leta 1935 se je preimenoval v Zavod za geodezijo) razvijala le predmeta nižja in višja geodezija, oba namenjena študentom gradbeništva, predavanja iz nižje geodezije pa so poslušali tudi študenti arhitekture. Geodetski oddelek je bil znova ustanovljen po drugi svetovni vojni.

V letih 1945-1955 je bilo mogoče na takratnem Oddelku za geodezijo študirati le geodezijo, po letu 1956 pa še komunalno smer, in oddelek se je preimenoval v Geodetsko-komunalni oddelek. Samo študij geodezije ni več zadoščal, zato je bil na pobudo slovenskih občin in Republiškega sekretariata za urbanizem, komunalne zadeve in stanovanjsko izgradnjo učni načrt dopolnjen z nekaterimi predmeti nizkih gradenj in s predmeti urbanistične in komunalnogospodarske dejavnosti. Cilj spremenjenega študija je bil vzgojiti strokovnjake, ki bi s povezovanjem strok geodezije, gradbene in urbanistične dejavnosti ter planiranja znali le-te interdisciplinarno povezovati pri izpeljavi posameznih projektov, upravljanju in gospodarjenju s prostorom ter vodenju komunalne politike. Zaradi tega so bile ustanovljene nove pedagoško-raziskovalne enote in prevzele nove naloge na pedagoškem in raziskovalnem področju.

V začetku šestdesetih let so imeli na tem oddelku šest profesorjev, tri asistente in enega višjega strokovnega sodelavca. V okviru tega oddelka so delovali: Katedra za nižjo geodezijo, Katedra za višjo geodezijo in geodetsko astronomijo, Katedra za fotogrametrijo, Katedra za kartografijo, Katedra za urbanistično planiranje in

Katedra za komunalno gospodarstvo, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo (že kot samostojen zavod pri FAGG-u) ter Inštitut za komunalno gospodarstvo.

Po letu 1974, ko se je FAGG preoblikoval v skladu s tedanjo zakonodajo, se je Geodetsko-komunalni oddelek organizacijsko včlenil v VTOZD Gradbeništvo in geodezijo. Z reorganizacijo študija geodezije v šolskem letu 1972/73 so v okviru gradbeništva organizirali posebno komunalno smer študija, Geodetsko-komunalni oddelek je postal spet Oddelek za geodezijo, na geodeziji je bil vpeljan nov učni program, v četrti letnik visokošolskega študija sta bili vpeljani geodetska in urbanistično-planerska usmeritev; le-ta je danes prostorska smer. Katedra za urbanistično planiranje je ostala na Oddelku za geodezijo, Katedra za komunalno gospodarstvo (oziroma Inštitut za komunalno gospodarstvo) se je pripojil Oddelku za gradbeništvo. Razvoj kateder na Oddelku za geodezijo je tesno povezan tudi z učnimi načrti in spremembami, ki so bile povezane predvsem z novimi strokovnimi nalogami, odvisne pa so bile tudi od osebj, ki je bilo na voljo.

Za urbanistično planiranje in komunalno gospodarstvo je bila leta 1958 ustanovljena najprej Katedra za komunalno tehniko, leta 1964 pa še Katedra za urbanistično planiranje, ki se je leta 1978 preimenovala v Katedro za prostorsko planiranje. Poznavalci tedanjih razmer so povedali, da je bilo preimenovanje katedre predvsem uradni odgovor tedanje visokošolske organizacije vsem, ki so se skušali polastiti tega področja. Leta 1973 je bil ustanovljen tudi interdisciplinarni podiplomski študij prostorskega in urbanističnega planiranja (IPŠPUP), in sicer ob podpori republiških organov s področja urejanja prostora. Iz vsega tega razberemo, da se je prostorsko planiranje v štiridesetih letih razvijalo kot sestavina geodezije in je veliko pripomoglo k vsestranskemu razvoju geodetske in komunalne stroke.

SKLEP

Razvoj geodezije in kadrovske potrebe v praksi nas silijo, da na Oddelku za geodezijo vsako leto povečujemo število vpisnih mest za novince in vpeljujemo različne oblike študija. Zdaj potekajo na tem oddelku visokošolski študij geodezije (v študijskem letu 1996/97 ga bo nadomestil univerzitetni študij geodezije), višješolski študij geodezije, nadomestil ga bo visokošolski strokovni študij geodezije, podiplomski študij geodezije, interdisciplinarni podiplomski študij prostorskega in urbanističnega planiranja (IPŠPUP) ter izredni visokošolski in visokošolski strokovni študij geodezije.

Sam razvoj pa nenehno terja dopolnjevanje izobraževalnih programov in sočasno prinaša strukturne spremembe v strokovno delo. Tuje analize kažejo, da se geodeti dandanes v primerjavi s tistimi v šestdesetih letih vse bolj zaposlujejo na novih področjih. V zahodnih državah je čedalje manj geodetov, zaposlenih pri geodetskih delih, ki pri nas prevladujejo, npr. katastrskih, kartografskih, in vse več na drugih področjih, zlasti na področju prostorskega planiranja in upravljanja zemljišč. Tudi nas čakajo odgovorne naloge na teh področjih, zato si želimo v prihodnje čim več uspešnega strokovnega sodelovanja z drugimi strokami, da bi dosegli večstranski razvoj na vseh stopnjah in področjih te dejavnosti.

Literatura:

- Arhitektura 1979-1989. Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo 1979-1989. Jubilejni zbornik ob sedemdesetletnici Univerze v Ljubljani in Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani. FAGG, Ljubljana, 1989*
- Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani. Ob 50-letnici delovanja njenih treh oddelkov in ob dograditvi novega poslopja za gradbeni in geodetsko-komunalni oddelek v Jamovi ulici. FAGG, Ljubljana, 1969*
- Gradbeništvo in geodezija 1979-1989. Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo 1979-1989. Jubilejni zbornik ob sedemdesetletnici Univerze v Ljubljani in Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani. FAGG, Ljubljana, 1989*
- Odlok o preoblikovanju Univerze v Ljubljani, Uradni list RS, 30. dec. 1994, št. 82, str. 5088 - 5095*
- Statut Univerze v Ljubljani. Ljubljana, 23. junij 1995*
- Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo 1919-1979. Ob šestdesetletnici visokošolskega študija arhitekture, gradbeništva in geodezije v Ljubljani. FAGG, Ljubljana, 1979*
- Weisch, W. M., Geodaetische Ausbildung international: Konzepte und Standardisierung. AVN, 1991, št. 11-12, str. 363-366*
- Zakon o visokem šolstvu. Uradni list RS, 17. dec. 1993, št. 67, str. 3301*

*Recenzija: prof.dr. Milan Naprudnik
prof.dr. Albin Rakar*